

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Навчальний посібник

За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора,
заслуженого працівника освіти України
О. М. Литвинова

Харків
«Право»
2020

*Рекомендовано вченою радою
Харківського національного університету внутрішніх справ
(протокол № 4 від 30 червня 2020 р.)*

Колектив авторів:

доктор юридичних наук, професор *В. Б. Харченко* (тема 11); доктор юридичних наук, професор *О. О. Житний* (тема 1); доктор юридичних наук, професор *Ю. В. Орлов* (тема 15); доктор юридичних наук, професор *А. М. Яценко* (тема 8); доктор юридичних наук, професор *В. П. Ємельянов* (тема 10); доктор юридичних наук, професор *С. Ф. Денисов* (тема 13); доктор юридичних наук, професор *Т. А. Денисова* (тема 19); доктор юридичних наук, професор *О. М. Храпцов* (тема 3); доктор юридичних наук, доцент *А. М. Шульга* (тема 9); доктор юридичних наук, доцент *В. І. Павликівський* (тема 16); доктор юридичних наук, старший дослідник *Є. О. Гладкова* (тема 20); доктор юридичних наук *І. О. Бандурка* (тема 3); кандидат юридичних наук, доцент *А. А. Васильєв* (тема 7); кандидат юридичних наук, доцент *Д. Ю. Кондратов* (тема 6); кандидат юридичних наук, доцент *М. І. Фіалка* (тема 18); кандидат юридичних наук, доцент *Я. Г. Лизогуб* (тема 4); кандидат юридичних наук, доцент *Д. С. Казначеева* (тема 12); кандидат юридичних наук, доцент *К. В. Юртаєва* (тема 21); кандидат юридичних наук, доцент *К. О. Черевко* (тема 5); кандидат юридичних наук, доцент *В. Г. Кундеус* (тема 17); кандидат юридичних наук, доцент *О. О. Титаренко* (тема 20); кандидат юридичних наук *О. В. Олішевський* (тема 14); кандидат юридичних наук *Н. Ю. Цвіркун* (тема 8); кандидат юридичних наук *О. О. Авдєєв* (тема 15); кандидат юридичних наук *К. Є. Шевелев* (тема 12); кандидат юридичних наук *І. Г. Луценко* (тема 2); кандидат юридичних наук *Т. А. Шевчук* (тема 14); кандидат юридичних наук *М. В. Фоменко* (тема 6)

Рецензенти:

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України *Є. Л. Стрельцов*;
доктор юридичних наук, старший науковий співробітник *В. С. Батиргарєєва*

Кримінальне право України. Особлива частина : навч. посіб. /
К82 А. А. Васильєв, О. О. Житний, Є. О. Гладкова та ін. ; за заг. ред.
О. М. Литвинова. – Харків : Право, 2020. – 656 с.

ISBN 978-966-998-011-3

У навчальному посібнику розглянуто основні питання навчальної дисципліни «Кримінальне право України. Особлива частина». У матеріалах курсу під час розгляду основних тем використано актуальні нормативні акти й судову практику з урахуванням потреб правоохоронної практики, а також з метою якісної підготовки майбутніх фахівців.

Для курсантів і студентів закладів вищої освіти юридичного профілю, викладачів, аспірантів та ад'юнктів, науковців і практичних працівників, а також широкого кола читачів, які цікавляться проблематикою протидії злочинності.

УДК 343.2(477)(075)

© Васильєв А. А., Житний О. О.,
Гладкова Є. О. та ін., 2020
© Оформлення. Видавництво
«Право», 2020

ISBN 978-966-998-011-3

ЗМІСТ

ТЕМА 1

ПОНЯТТЯ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ ТА ЇЇ СИСТЕМА. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ

1. Поняття і значення особливої частини кримінального права України 10
2. Співвідношення загальної та особливої частин кримінального права України 13
3. Система особливої частини кримінального права України та структура Особливої частини Кримінального кодексу України 15
4. Поняття і види кримінально-правової кваліфікації злочинів 19
5. Принципи кримінально-правової кваліфікації злочинів 24
6. Значення правильної кримінально-правової кваліфікації злочинів 28

ТЕМА 2

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ (РОЗДІЛ І КК УКРАЇНИ)

1. Загальна характеристика злочинів проти основ національної безпеки України 32
2. Злочини проти конституційних основ національної безпеки України 35
3. Злочини проти основ зовнішньої безпеки України 43
4. Злочини проти основ внутрішньої безпеки України 49

ТЕМА 3

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ОСОБИ (РОЗДІЛ ІІ КК УКРАЇНИ)

1. Загальна характеристика злочинів проти життя і здоров'я 55
2. Злочини проти життя 59
3. Злочини проти здоров'я 75
4. Злочини, що ставлять у небезпеку життя та/або здоров'я особи 88

ТЕМА 4

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ (РОЗДІЛ ІІІ КК УКРАЇНИ)

1. Загальна характеристика злочинів проти волі, честі та гідності особи 103
2. Кримінально-правова характеристика злочинів проти волі, честі та гідності особи 106

ТЕМА 5
ЗЛОЧИНИ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ
ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ
(РОЗДІЛ IV КК УКРАЇНИ)

1. Загальна характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи..... 136
2. Злочини, що посягають на статеву свободу і статеву недоторканість особи..... 139
3. Злочини, що посягають на нормальний фізичний і моральний розвиток дітей і підлітків 152

ТЕМА 6
ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВИБОРЧИХ, ТРУДОВИХ
ТА ІНШИХ ОСОБИСТИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ
ТА ГРОМАДЯНИНА
(РОЗДІЛ V КК УКРАЇНИ)

1. Загальна характеристика злочинів проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини та громадянина, їх класифікація 159
2. Злочини проти особистих прав і свобод людини та громадянина 165
3. Злочини проти політичних прав і свобод громадян 176
4. Злочини проти соціально-економічних прав і свобод людини та громадянина..... 183
5. Злочини проти культурних прав і свобод людини та громадянина..... 189

ТЕМА 7
ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ
(РОЗДІЛ VI КК УКРАЇНИ)

1. Загальна характеристика злочинів проти власності..... 197
2. Корисливі злочини, пов'язані з викраденням або заволодінням чужим майном 201
3. Корисливі злочини, не пов'язані з викраденням або заволодінням чужим майном..... 212
4. Некорисливі злочини проти власності..... 214

ТЕМА 8
ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
(РОЗДІЛ VII КК УКРАЇНИ)

1. Загальна характеристика злочинів у сфері господарської діяльності..... 220

2.	Злочини у сфері кредитно-фінансової, банківської та бюджетної систем України	226
3.	Злочини у сфері підприємництва, конкурентних відносин та іншої діяльності суб'єктів господарювання	232
4.	Злочини у сфері банкрутства	244
5.	Злочини у сфері використання фінансових ресурсів та обігу цінних паперів	246
6.	Злочини у сфері обслуговування споживачів та захисту їх прав	251
7.	Злочини у сфері приватизації державного і комунального майна	254

ТЕМА 9

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ (РОЗДІЛ VIII КК УКРАЇНИ)

1.	Загальна характеристика злочинів проти довкілля	258
2.	Кримінально-правова характеристика окремих видів злочинів проти довкілля.....	264
2.1.	Злочини у сфері забезпечення екологічної безпеки	264
2.2.	Злочинні посягання на живу природу.....	269
2.3.	Злочинні посягання на об'єкти неживої природи.....	278
2.4.	Злочини, що порушують правові норми у сфері екології	292

ТЕМА 10

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ (РОЗДІЛ IX КК УКРАЇНИ)

1.	Загальна характеристика та види злочинів проти громадської безпеки.....	298
2.	Злочини, пов'язані зі створенням стійких злочинних об'єднань або участю у них	299
3.	Терористичні злочини	310
4.	Злочини, пов'язані з незаконним поводженням зі зброєю та іншими небезпечними предметами.....	318
5.	Злочини, що порушують правила, які забезпечують громадську безпеку	324

ТЕМА 11

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА (РОЗДІЛ X КК УКРАЇНИ)

1.	Загальна характеристика злочинів проти безпеки виробництва	328
2.	Злочини у сфері безпеки праці	335
3.	Злочини у сфері безпеки виробництва.....	340

ТЕМА 12
ЗЛОЧИНИ ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ
ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ
(РОЗДІЛ XI КК УКРАЇНИ)

1. Загальна характеристика злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту	350
2. Злочини проти безпеки руху та експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту	354
3. Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту, пов'язані з пошкодженням шляхів сполучення, транспортних засобів, їх угоном, захопленням або іншими умисними діями, що дезорганізують роботу транспорту	360
4. Злочини, пов'язані з порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту	366
5. Інші злочини, пов'язані з порушенням чинних на транспорті правил	379

ТЕМА 13
ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ
(РОЗДІЛ XII КК УКРАЇНИ)

1. Загальна характеристика злочинів проти громадського порядку та моральності	383
2. Характеристика злочинів проти громадського порядку	387
3. Характеристика злочинів проти моральності	398

ТЕМА 14
ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ,
ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ
ТА ІНШІ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ
(РОЗДІЛ XIII КК УКРАЇНИ)

1. Загальна характеристика та види злочинів проти здоров'я населення	417
2. Злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів та інших предметів, небезпечних для здоров'я населення	427
3. Злочини, пов'язані з незаконним заволодінням наркотичними засобами, а також обладнанням, призначеним для їх виготовлення	435
4. Злочини, пов'язані з незаконним вживанням наркотичних і одурманюючих засобів, а також допінгу	438
5. Інші злочини проти здоров'я населення	443

ТЕМА 15
ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ,
НЕДОТОРКАНОСТІ ДЕРЖАВНИХ КОРДОНІВ,
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЗОВУ ТА МОБІЛІЗАЦІЇ
(РОЗДІЛ XIV КК КРАЇНИ)

1. Загальна характеристика злочинів у сфері охорони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації 447
2. Злочини у сфері охорони державної таємниці та конфіденційної інформації, що є власністю держави..... 449
3. Злочини, що порушують недоторканість державного кордону, порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї..... 458
4. Злочини, які порушують порядок комплектування Збройних Сил України та служб цивільного захисту..... 464

ТЕМА 16
ЗЛОЧИНИ ПРОТИ АВТОРИТЕТУ ОРГАНІВ
ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ,
ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН ТА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЖУРНАЛІСТІВ
(РОЗДІЛ XV КК УКРАЇНИ)

1. Загальна характеристика, поняття і види злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочини проти журналістів..... 473
2. Характеристика окремих злочинів, що посягають на суспільні відносини у сфері належного ставлення та використання державних символів..... 476
3. Злочини, що посягають на суспільні відносини у сфері забезпечення нормальної діяльності організацій та об'єднань громадян 478
4. Характеристика окремих злочинів, що посягають на суспільні відносини у сфері забезпечення діяльності представників влади, працівників правоохоронних органів, інших осіб, що здійснюють охорону правопорядку, а також журналістів 480
5. Характеристика окремих злочинів у сфері використання документів і засобів отримання інформації 493
6. Інші злочини проти авторитету держави і діяльності об'єднань громадян..... 499

Навчальне видання

**Васильєв Андрій Анатолійович,
Житний Олександр Олександрович,
Гладкова Євгенія Олексіївна та ін.**

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Навчальний посібник

За загальною редакцією доктора юридичних наук, професора,
заслуженого працівника освіти України
О. М. Литвинова

Видається в авторській редакції

Комп'ютерна верстка *М. В. Журавльової*

Підписано до друку з оригінал-макета 01.07.2020.
Формат 60×84 ¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 38,13. Обл.-вид. арк. 33,42. Вид. № 2540.
Тираж 100 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
вул. Чернишевська, 80а, Харків, 61002, Україна
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої
продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Татарчук С. І.
Тел. (057) 717-28-80